

MAGYARÁZATOK

Euphiletost gyilkossággal vádolták meg az elhunyt Eratosthenés rokonai. Azt állították, hogy az elkövető szándékosan csalta házába áldozatát, hogy ott végezzen vele, míg a vádlott azzal védekezik, hogy a csábítót házasságötörően kapta, ezért jogosan ölte meg. Az illetékes tisztviselő, az *arhón basilisus* a védekezés jellegének megfelelően a jogos emberölési perekkel foglalkozó bíróság elé tárta az ügyet, mely a delphoi Apollón és Artemis temploma, az ún. Delphinion mellett tartotta ülésait.¹⁵

A vádlott Euphiletos máshonnan nem ismert személy, Eratosthenésnek hívták viszont a harmincak azon tagját, akit Lysias 12. beszédében fivére letartóztatásával és megölésével vádolt. Bár a két személy azonosításának kérdését a jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján egyértelműen megoldani nem lehet, az azonosítás ellen szóló érvek valamivel erősebbnek látszanak (részletesebben lásd alább). Más forrás alapján datálható események közül mindössze egyetlen bizonytalan értelmezésű félmondat utal a 403/402-es törvényrevízió utáni helyzetre (30).

A perben álló felek között, úgy tűnik, két dologban nem volt vita: Euphiletos ölte meg Eratosthenést, a végzetes tett pedig Euphiletos házában történt. De míg az elhunyt rokonai azt állították, Euphiletos előre megfontolt szándékkal végzett áldozatával, aki az oltárnál próbált menedéket keresni, a vádlott azt hangoztatta, Euphiletos feleségével tetten érve az ágyban (vagy mellett) ölte meg. A vádlók valószínűleg nem tagadták, hogy Eratosthenés intím kapcsolatban állt Euphiletos feleségével, de vagy azt állíthatták, hogy az áldozat nem volt tisztában a körülményekkel és a hölgy kilétével,¹⁶ a végzetes látogatásra pedig a férj tudtával, sőt kerítói közreműködésével került sor, nyilván anyagi vagy egyéb ellenszol-

¹⁵ Ha tagadta volna tettét, akkor a szándékos emberöléssel (gyilkossággal) foglalkozó Arciospagos bírósága elé került volna az ügy (lásd a 8. bekezdést a 23. o-on). A téma máig mérvadó monografikus feldolgozása MacDowell (1963).

¹⁶ Hasonló esett lásd [Démosthenés] 59.67, a klienst itt úgy zsarolják meg, hogy utólag közlik vele: nem prostitúáltal, hanem szabad nővel halt.

ellentét, ezt a mostanit leszámítva, köztem és Eratosthenés között! (44) Hisz soha nem vádolt be hamis vádakkal, soha nem próbált száműzetésbe kényszeríteni, soha nem perelt be személyes sérelmek miatt, semmi olyan bűnömről nem tudhatott, ami félő lett volna, hogy kitudódik, és emiatt halálát akartam volna, ahogyan olyan rémnyeim sem voltak, hogy ha végzek vele, pénzhez jutok, merthogy általában ilyesmire miatt törnek egymás életére az emberek. (45) Valójában már csak azért sem hangozhatott el közöttünk semmiféle rossz szó, részeg sértegetés vagy bármiféle szóváltás, mert akkor éjjel láttam őt életemben először! Ezek után mi egyébbel magyarázható, hogy ekkora veszélynek tettem ki magamat, ha nem azzal, hogy a legmegalázóbb igazságtalanságot követte el ellenem? (46) S végül még személyesen hívok szemtanúkat istentelen cselekedetemre, miközben nyugodtan megtehettem volna, hogy ha már jogtalanul végezni akarok vele, legalább senki se tudjon róla?!

(47) Én tehát azt mondom, férfiak, nem is magam, hanem az egész város miatt álltam rajta bosszút, mert ha valaki, aki ilyesmiben merkedik, látja, miféle jutalom vár az ilyen bűnökért, ezentúl kétszer is meggondolja majd, hogy elkövessen-e ilyesmit másokkal szemben, amennyiben titeket is ugyanezen a véleményen lát. (48) De ha nem, akkor viszont sokkal becsületesebb volna a fennálló törvényeket eltörölni, és helyettük újakat hozni, melyek a feleségüket védő férjeket büntetik, a csábítóknak viszont teljes büntetlenséget biztosítanak. (49) Így sokkal igazságosabb volna, mint úgy, hogy a törvények csapdába csalják a polgárt, és azt írják elő neki, hogy a tetten ért házasságtörővel bánjon tetszése szerint,¹⁴ a perek azonban a sértett fél számára nagyobb kockázatot jelentenek, mint a mások feleségét törvénytelenül meggyalázó bűnösöknek! (50) Mert nekem most csupán azért, mert engedelmeskedtem a törvényeknek, az életem, a vagyonom, egyszóval mindenem veszélyben forog!

¹⁴ Lásd a magyarázatokat.